

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vetsijokisuun saarten hoitosuunnitelma

2/2010

Lapin elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskuksen julkaisuja

Vetsijokisuun saarten hoitosuunnitelma

Mikko Paajanen

2/2010

Lapin elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskuksen julkaisuja

ISSN-L 1799-3865
ISSN 1799-3873 (verkkajulkaisu)
ISBN 978-952-257-175-5 (PDF)

Taitto: Ritva-Liisa Hakala

Rovaniemi 2010

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Yleiskuvaus	8
3	Alueen hoitohistoria ja nykytila	13
3.1	Hoitohistoria	13
3.2	Nykyinen hoito ja käyttö	13
4	Hoidon tavoitteet ja toimenpiteet	15
4.1	Tavoitteet	15
4.2	Toimenpiteet	15
4.3	Rauhoitusmääräykset	18
4.4	Kustannusarvio	18
5	Hoidon vaikutukset alueen luontoon	20
5.1	Riskianalyysi	20
5.2	Vaikutukset Natura-luontotyyppisiin, direktiivilajeihin ja muihin huomionarvoisiin lajeihin	20
5.3	Vaikutukset kulttuuriperintökohteisiin	21
5.4	Seuranta ja lisäselvitysten tarve	21
6	Osallistaminen	22
	Lähteet	23
	Liite	
	Liite 1. Ilmakuvakartta	24
	Kuvailulehti	25

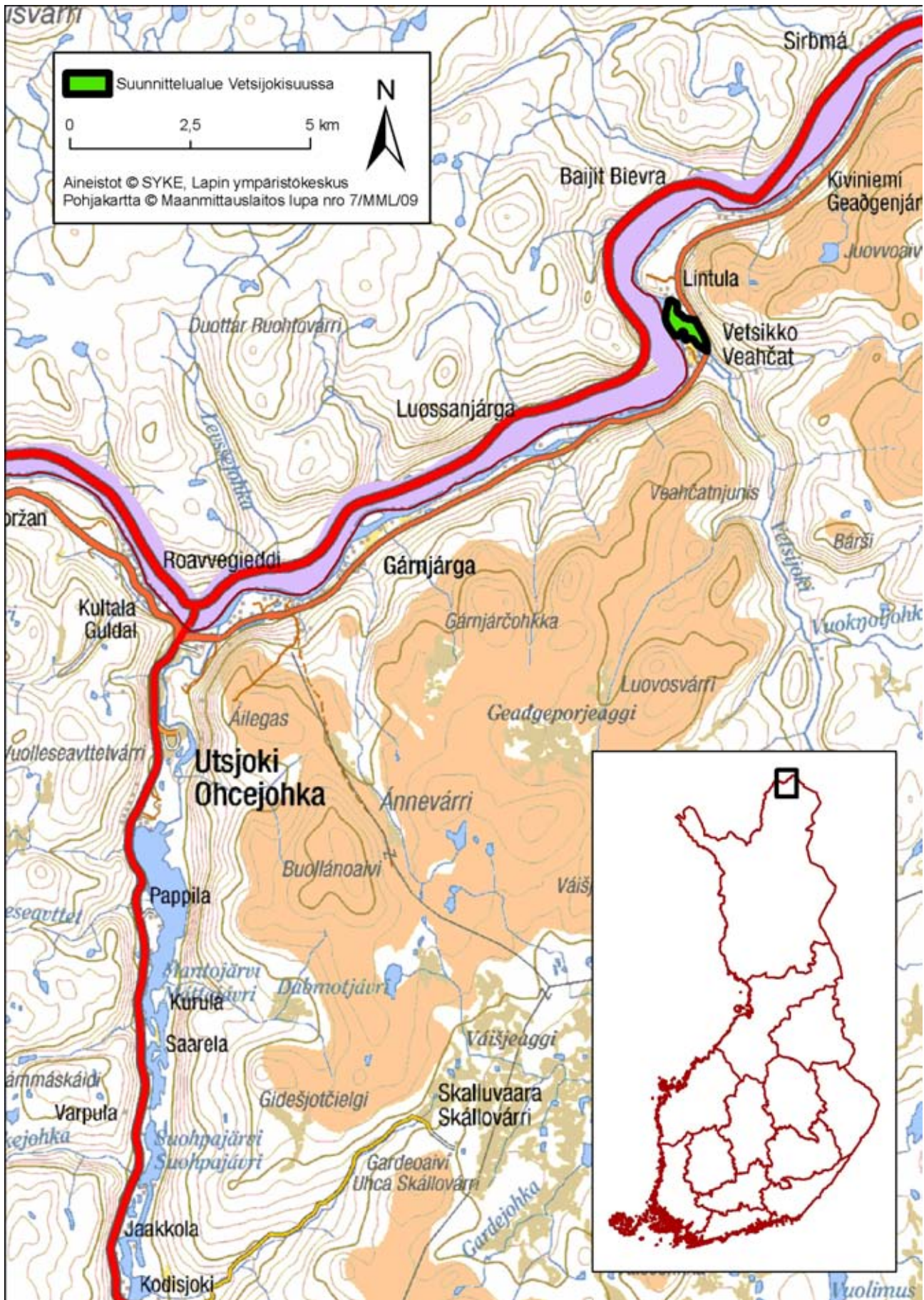
1 Johdanto

Suunnitelman kohteena on Vetsijoen suistoalue tulvauomineen ja saarineen. Osan alueesta muodostaa Vetsijoen suistolehdon Natura 2000 -alue (F11302008) ja Vetsijoen suistolehdon lehtojensuojeluohjelma-alue (LHO120433). Lisäksi suunnitelmaan on sisällytetty suojelualueeseen kiinteästi liittyvä Papinsaaren alue. Suunnittelualue sijaitsee Vetsikon kylässä, Utsjoen taajamasta noin 14 kilometriä Nuorgamiin päin. Lehtojensuojelualueen yksityisten omistamille maille on perustettu Vetsijoen lehdon yksityinen suojelualue. Jotkin lehtojensuojelualueen palstoista on hankittu valtion omistukseen. Papinsaari on eteläosiltaan Utsjoen seurakunnan omistuksessa. Saaren pohjoispäässä on kaksi yksityishenkilöiden omistuksessa olevaa palstaa. Utsjoen seurakunnalta on saatu suostumus hoitosuunnitelman tekemiseen myös Papinsaaren alueelle. Kummallekaan alueelle ei ole tehty aikaisempia hoitosuunnitelmia.

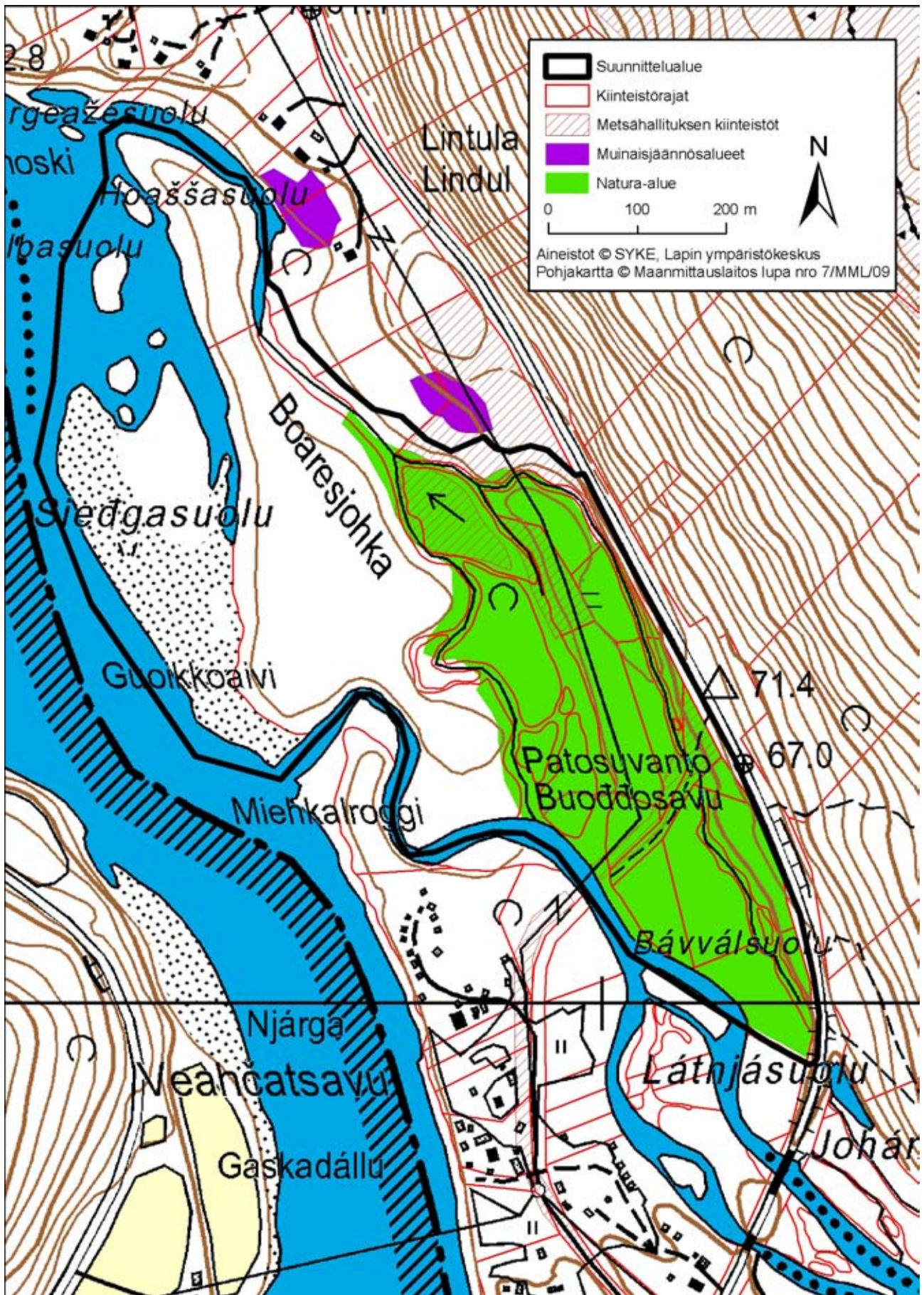
Vetsijoen suistolehdon suojelun taustalla ovat alueen lehtoarvot. Hoitosuunnitelman kenttätöiden ja haastattelujen yhteydessä kävi ilmeiseksi, että alueella on varsinaista suursaniaislehtoa vain pienellä alueella ja että perinteisellä maankäytöllä on ollut hyvin suuri merkitys alueen nykyisen yleisilmeen muovautumiselle. Kotkansiipeä kasvavasta suursaniaislehdosta suurin osa sijaitsee Papinsaarella.

Vetsijokisuun hoidon tavoitteena on säilyttää alueen perinnebiotooppi- ja näin ollen myös kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot. Tämä on tarkoitus toteuttaa niin, että lehtolaikkujen lajistolliset arvot eivät vaarannu. Suunnitelmassa on pyritty ottamaan huomioon alueen maanomistajien mielipiteitä alueen hoidosta ja sen tavoitteista. Suurimpana huolena joidenkin maanomistajien keskuudessa on noussut esiin puoliavoimen, hakamaisen alueen umpeenkasvu ja maiseman pensoittuminen. Vetsijoen suistossa tavataan useita harvinaisia tai uhanalaisia kasvilajeja, kuten keminängelmää, ruijanruoholaukkaa ja lapinesikkaa. Lajeista ainakin keminängelmä saattaa osin kärsiä perinnebiotooppien hoidosta laiduntamalla. Keminängelmän ja myös alueella mahdollisesti tavattavan harvinaisen perhoslajiston vaatimukset pyritään suunnitelmassa ottamaan huomioon laidunkierron avulla. Suunnitelman teon yhteydessä pohdittiin myös alueen pieni-muotoista virkistyskäyttöä.

Hoitosuunnitelma on laadittu osana valtakunnallista Metso-rahoitusohjelmaa. Se sopii Metso-rahoituksen piiriin erityisen hyvin, koska alueella pyritään hoitamaan niin lehtoaluetta kuin myös sellaista puustoista perinnebiotooppia jota muuten olisi hyvin vaikea saada hoidon piiriin.

Kartta 1. Suunnittelualue sijaitsee Utsjoella pohjoisimmassa Lapissa, Vetsijokisuussa Vetsikon kylän pohjoispuolella.

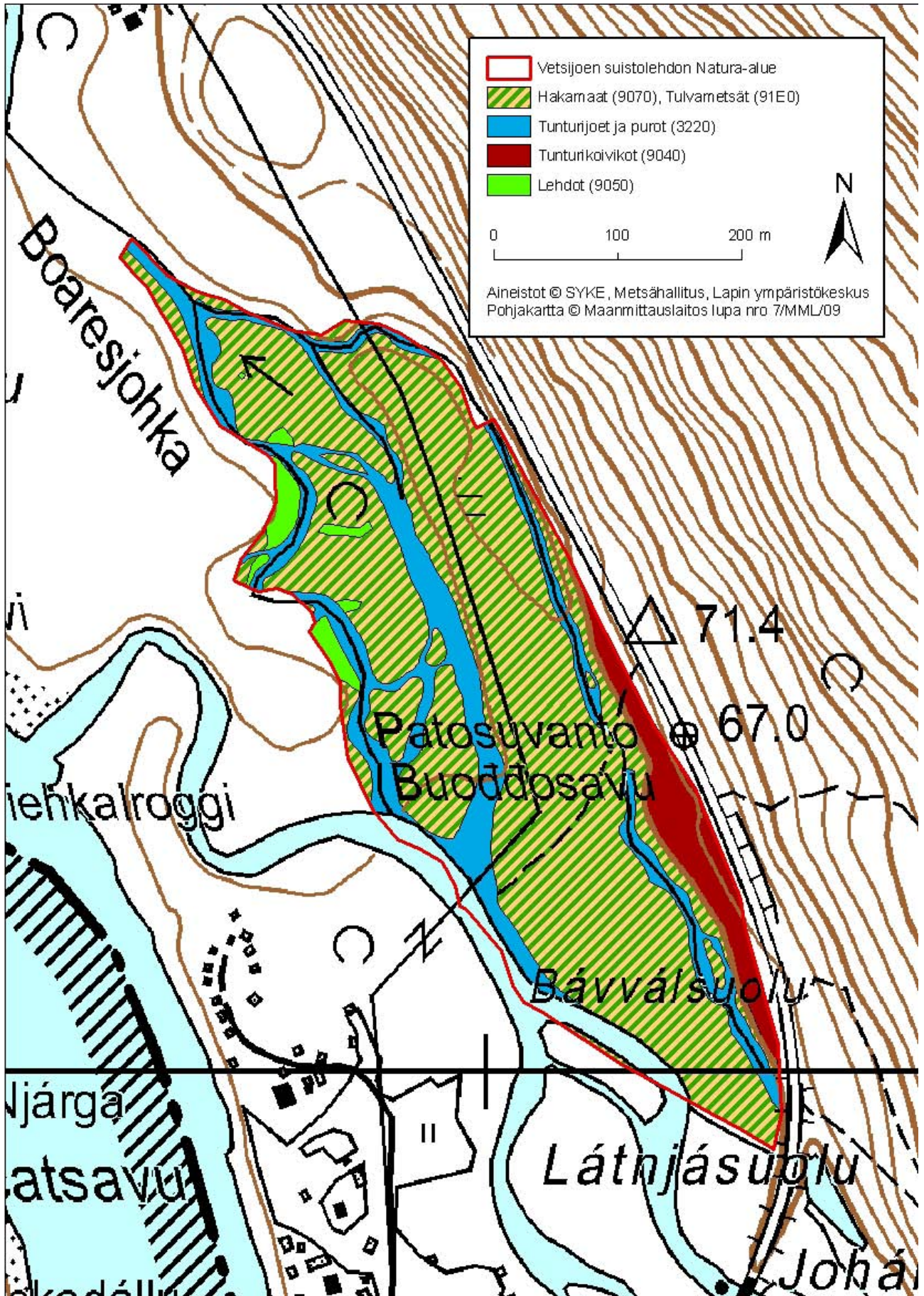
Kartta 2. Suunnittelualueen rajaus ja alueen perustietoja.

2 Yleiskuvaus

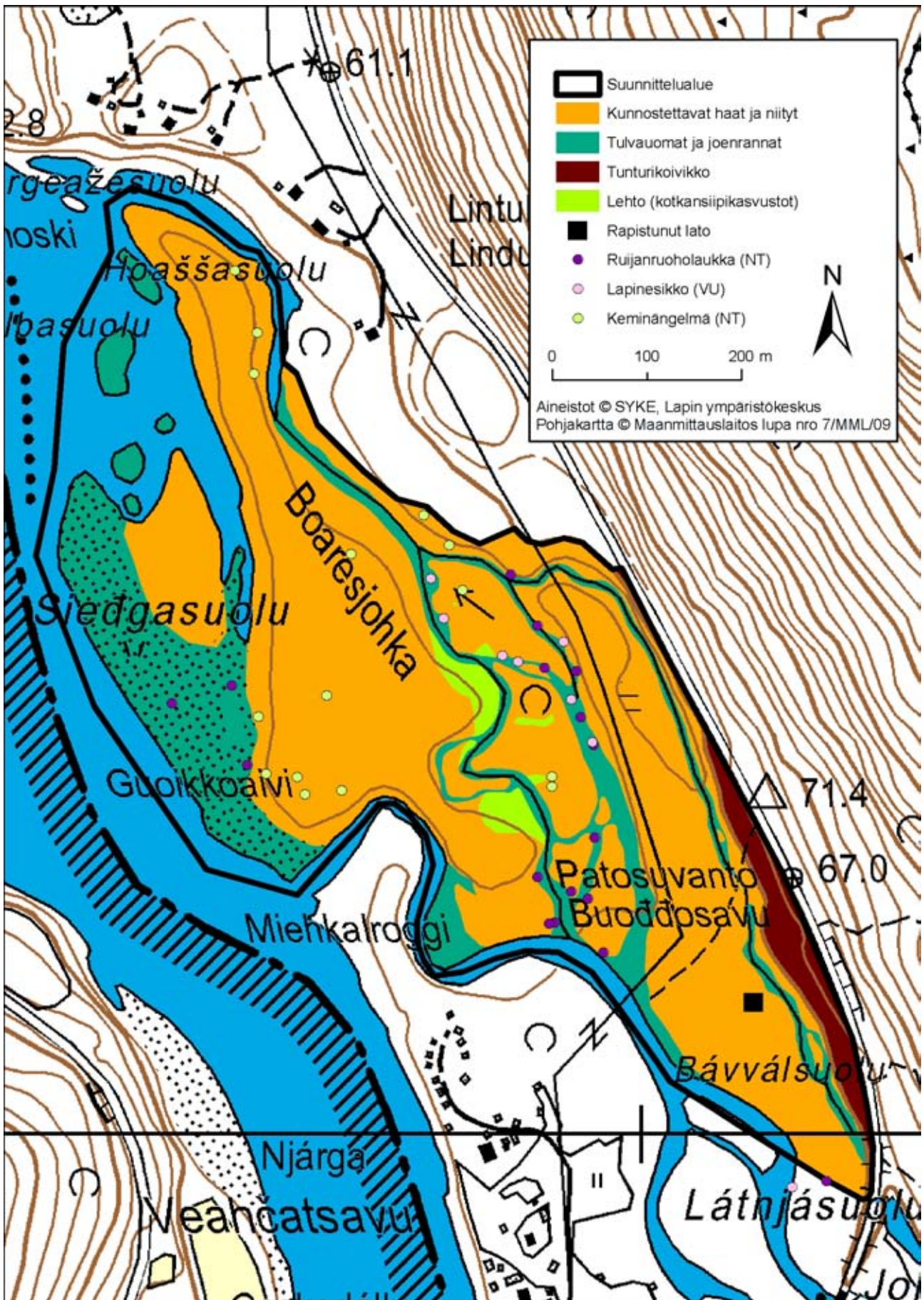
Vetsijoki haarautuu Tenojokeen laskiessaan useiksi suistouomiksi. Uomien varsille ja suistosaariin on kehittynyt tulvavesien kuljettamien ravinteiden voimalla rehevästi kasvavaa tulvalehto- ja niittykasvillisuutta. Suomen pohjoisimmat kotkansiipikasvustot löytyvät alueen tulvauomien varsilta. Vetsijoen suiston saaret ovat toimineet niittoniittynä ennen maailmansotia. Tämän jälkeen niillä on laidunnettu lampaita 1970-luvulle asti. Perinteinen käyttö on vaikuttanut suuresti alueen maisemaan ja niihin arvoihin joita sen suojelussa on pyritty säilyttämään. Hoidon loputtu alue on paikoin tiheästi pensoittunut ja metsittynyt. Vetsikon kylä ympäristöineen on luokiteltu Lapin kulttuuriympäristöohjelmassa arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi (Lokio 1997). Alueen eri luontotyypit nivoutuvat tiiviisti yhteen. Samoilla alueilla on sekä perinnebiotooppi-, lehto- että rantalajistoa. Tämä on osa alueen merkittävyyttä.

Taulukko 1. Suunnittelualan perustiedot.

Kunta	Utsjoki
Peruskarttalehti	394104
Suunnittelualan kokonaispinta-ala	noin 38 ha, josta Natura-alue on 14 ha. Natura-alueesta 8,3 ha muodostaa yksityisen suojelualan (YSA)
Puustoiset perinnebiotoopit	22,4 ha
Hakamainen tulvametsä	22,4 ha
Lehdot (kotkansiipikasvustot)	0,6 ha
Rantakivikat ja muut rantaluontotyypit	7,8 ha
Tunturikoivikko	1,5 ha
Suunnittelualueesta vettä	5,7 ha
Suojelualan Koodi Suojelupäätösten diaarinumerot	Vetsijoen lehto YSA LAP-2004-L-311-251 LAP-2004-L-369-251 LAP-2004-L-371-251 LAP-2004-L-372-251 LAP-2004-L-373-251 LAP-2004-L-374-251 LAP-2004-L-375-251 LAP-2004-L-376-251
Päätöspäivämäärä	30.06.2009
Pinta-ala suunnittelualueella	8,3 ha
Kiinteistöön kohdistuvat rasitteet	ei-julkinen
Kaavatilanne	Pohjois-Lapin maakuntakaava (2006) Tenonlaakson rantaosayleiskaava (prosessi kesken)
Inventoitu perinnemaisema (1997)	Ei inventoituja perinnemaisemia
Maaperä	Jokisedimenttejä
Kallioperä	Graniitti ja gneissi
Vesistöt	Vetsijoki, Boaresjohka
Metsäkasvillisuusvyöhyke	Pohjoisboreaalinen, Tunturi-Lappi (4d)
Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet	Alueelta ei tunneta kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita
Kiinteät muinaisjäänökset	Vanha, romahtanut lato, mahdollisesti muita ladonpohjia
Arvokas maisema-alue	Arvokas kulttuuriympäristö (Lokio 1997)
Eriyksiöpiirteet	Ainutlaatuinen yhdistelmä pohjoisia rantaluontotyyppejä, lehtoa ja perinnebiotooppeja

Kartta 3. Vetsijoen suistolehdon Natura 2000 -alueen naturaluontotyytit.

Kartta 4. Suunnittelualueen biotoopit ja uhanalainen kasvilajisto. Kunnostettavilla hakamailla on paljon tulvametsän piirteitä. Boaresjohkan länsipuolella sijaitseva Papinsaari on suureksi osaksi korkean pajupensaikon peittämä, vanhempia koivuja ja hakamaisia piirteitä on lähinnä saaren eteläosassa.

Uhanalaisten lajien lisäksi Vetsijoen suistossa tavataan useita muita huomionarvoisia kasvilajeja. Näistä pohjannokkonen (*Urtica dioica* ssp. *sondenii*) on Suomen kansainvälinen vastuulaji. Pohjois-Suomen perinnebiotoopeilla huomionarvoisia kasvilajeja alueella edustavat mm. harvahammas- (*Alchemilla borealis*) ja keräpääpoimulehti (*Alchemilla glomerulans*), vilukko (*Parnassia palustris*), kaarlenvaltikka (*Pedicularis sceptrumcarolinum*), siniyökönlehti (*Pinguicula vulgaris*), nurmitatar (*Bistorta vivipara*), lapinesikko (*Primula stricta*, vaarantunut), mähkä (*Selaginella selaginoides*), kullero (*Trollius europaeus*), rantatädyke (*Veronica longifolia*), koiranvehnä (*Elymus caninus*), siperiansinivalvatti (*Mulgedium sibiricum*), tunturikurjenherne (*Astragalus alpinus*) ja pohjankallioinen (*Erigeron acer* ssp. *politus*) (Pykälä ym. 1994). Alueelle on luonteenomaista, että perinnebiotoopit nivoutuvat lajistollaan yhteen ranta- ja lehtoluontotyypin kanssa.

Taulukko 2. Suunnittelalueen Natura-luontotyypit (luokittelu Airaksisen ja Karttusen 2001 mukaan).

Luontotyyppi	Koodi	Pinta-ala suunnittelalueella (ha)	Edustavuus ¹ (ha)	
Hakamaat ja kaskilaitumet	9070	9,6	Merkittävä	9,6*
Tulvametsät	91E0	9,6	Ei merkittävä	9,6*
Alpiiniset joet ja niiden penkereiden ruohokasvillisuus	3220	3,2	Erinomainen	3,2
Tunturikoivikot	9040	0,9	Erinomainen	0,9
Boreaaliset lehdot	9050	0,3	Merkittävä	0,3
			Yhteensä	14

¹ Erinomainen > Hyvä > Merkittävä > Ei merkittävä

* Luontotyypit päällekkäisiä

Taulukko 3. Suunnittelalueella esiintyvät uhanalaiset luontotyypit (luokittelu Raunion ym. 2008 mukaan).

Luontotyyppi	Uhanalaisluokka ¹
Lehtipuuhaat	CR
Tunturien suursaniaislehdot	NT
Lehtomaiset tunturikoivikot	NT
Tunturialueen joet	LC

¹ CR = Äärimmäisen uhanalainen

EN = Erittäin uhanalainen

VU = Vaarantunut

NT = Silmällä pidettävä

RT = Alueellisesti uhanalainen

LC = Elinvoimainen

Taulukko 4. Suunnittelalueen direktiivilajit (D), erityisesti suojeltavat (E), rauhoitetut (R) ja uhanalaiset (U) lajit (Rassi ym. 2001; Suomen ympäristökeskus 2001; Luontodirektiivi 97/62/EY; Lintudirektiivi 79/409/EY; Luonnonsuojelulaki 1096/1996; Luonnonsuojeluasetus 913/2005).

Laji	Suojelustatus				Uhanalaisluokka ¹
	D	E	R	U	
Kasvit					
<i>Allium schoenoprasum</i> ssp. <i>sibiricum</i> , ruijanruoholaukka					NT
<i>Primula stricta</i> , lapinesikko				X	VU
<i>Thalictrum minus</i> ssp. <i>kemense</i> , keminängelmä			X		NT
Linnut					
<i>Luscinia svecica</i> ssp. <i>svecica</i> , sinirinta	I				LC
Selkärangattomat					
<i>Erebia polaris</i> , ruijannokiperhonen	II		X		NT

¹ CR = Äärimmäisen uhanalainen

EN = Erittäin uhanalainen

VU = Vaarantunut

NT = Silmällä pidettävä

RT = Alueellisesti uhanalainen

LC = Elinvoimainen

Kuva 1. Ruijanruoholaukan siemenkotia.

Kuva 2. Lapinesikon siemenkotia.

3 Alueen hoitohistoria ja nykytila

3.1 Hoitohistoria

Vetsijoen suistoalueen yläpuolelta rinteiden juuresta löytyvät Lintulan ja Poaresjohkan vanhat asuinpaikat, joilla on vanhoja kodanpohjia (ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta). Myös Vetsikon kylän tuntumassa on vanhojen asuinpaikkojen jäänteitä. Kodanpohjien ja muiden muinaisjäännösten tarkkaa ikää ei ole määritelty, mutta ne kertovat joka tapauksessa alueen pitkstä asutushistoriasta.

Jokisaamelaisten elinkeino perustui lohenkalastukseen ja myöhemmin myös karjanhoitoon. Perheet siirtyivät vuodenajan mukaan kesä- ja talvipaikkojen välillä. Vetsikossa on ollut enemmän tai vähemmän kiinteää asutusta aina 1700-luvulta lähtien. Alun perin saamelaiset asuivat alueella kodissa. Jokivarren saamelaiset käyttivät luonnonniittyjä enimmäkseen lampaiden ruokkimiseen ja porojen syöttämiseen. Talvi- ja kesäpaikkojen ruuhokentät säästettiin karjan laiduntamiselta jotta niiltä voitiin niittää loppukesällä heinä eläinten talvi-ruokintaa varten. Karja laidunsi kesäisin lähinnä tilapäislaitumilla ja se päästettiin kentille vasta heinäkorjuun jälkeen. Utsjoella karjanpito alkoi viimeistään 1770-luvulla lehmien ja lampaiden pidolla (Nahkiaisojat 2006). Alueen perinnebiotoopeilla on näin ollen varsin pitkä historia takanaan.

Vetsijoen suiston saarilta on niitetty karjalle talvirehua. Papinsaaressa niittäminen on päättynyt viimeistään toisen maailmansodan aikoihin 1940-luvulla, jolloin sen aikainen pappi vielä kävi niittyä hoitamassa. Nykyisin pahoin umpeenkasvaneessa saaressa on vain muutamia pieniä avoimia niittyalueita. Se muodostaa kuitenkin edelleen arvokkaan perinnebiotooppikonaisuuden yhdessä Vetsijokisuun muiden saarien kanssa. Vetsikon kyläläisten omistamilla saarilla niittäminen on jatkunut vielä 1950-luvulle asti. Kylän karja on perinteisesti laiduntanut alkukesän ajan Tenossa Vetsikosta ylävirtaan olevalla Lohiniemensaarella. Vetsijoen suistosaariin eläimet päästettiin laiduntamaan niiton jälkeen elokuussa. 1970-luvulla suiston saarilla laidunnettiin muutamia lampaita (6–8 päätä) ja alueelta on otettu kaiken aikaa polttopuuta. Maisema on aikaisemmin ollut avointa ja nyt niin luonteenomainen pensoittunut maisema on syntynyt viimeisen 30 vuoden aikana (Sammallahti 2009, Ollila 2009).

Vetsijoki on laskenut Tenoon 1900-luvun alkupuolelle asti Boaresjohkaa ("Vanha joki") pitkin. Tuolloin Vetsikon kylän pohjoispuolella ollutta tulvauomaa syvennettiin ja joki alkoi virrata Tenoon sitä kautta. Tässä yhteydessä seurakunnan omistuksessa oleva Papinniemi kutsuttu alue muuttui Papinsaareksi. Boaresjohkan kautta virtaa edelleen jonkin verran vettä, etenkin tulvan aikaan.

Toinen muutos suiston vesitaloudessa tapahtui kun alueen vieritse kulkevaa tietä lähinnä oleva tulvauoma johdettiin tien kohdalla rumpuun. Tässä yhteydessä uomaa käännettiin niin, että se laskee suoraan takaisin Vetsijokeen ja vanha tulvauoma jäi kuivaksi. Koska tulva ei pidä uomaa enää auki, on se alkanut hiljalleen metsittymään ja soistumaan. Myös Papinsaaren etelärannan tulvasuojauksen on epäilty vaikuttavan negatiivisesti Boaresjohkan virtaamaan (Inga Guttorm, lausunto yksityisen suojelun alueen perustamisesta).

Vetsijoen suistolehdon poikki kulkee vanha Nuorgamin tien pohja. Nykyinen tie kulkee suiston yläpuolella rinteessä. Alueen läpi kulkee sähkölinja.

3.2 Nykyinen hoito ja käyttö

Vetsijoen suistolehdon Natura-alueita ei nykyisin hoideta millään tavalla. Papinsaaren alueella on hoidettu metsää ja sieltä on otettu polttopuuta. Alueen niitylaikkujen reunoja on paikoin raivattu. Vetsijoen suistoalueelta on kerätty pohjanpunaherukkaa (Sammallahti, henkilökohtainen kommentti). Alueella ei ole virkistyskäyttöä palvelevia rakenteita.

Kuva 3. Romahtanut rakennus Vetsijokisuun saarella.

Kuva 4. Vetsijokisuun saarilla on säilynyt avoimia niitty-laikkuja muistona aikaisemmasta niitto- ja laidunkäytöstä.

4 Hoidon tavoitteet ja toimenpiteet

4.1 Tavoitteet

- Maisema
 - Puoliavoimen perinnemaiseman säilyttäminen ja palauttaminen alueelle
- Lajisto
 - Lehtolajiston, kuten kotkansiiven ja keminängelmän turvaaminen
 - Perinnebiotooppilajiston suojelu ja olosuhteiden parantaminen
 - Päiväperhos- ja muun hyönteislajiston turvaaminen ja elinolosuhteiden parantaminen
- Kulttuurihistoria
 - Jokisaamelaisen kulttuuriympäristön hoito ja suojelu
- Virkistyskäyttö
 - Hallitun, pienimuotoisen virkistyskäytön mahdollistaminen
 - Liikkumisen ohjaaminen tietyille reiteille

4.2 Toimenpiteet

Raivaus

Raivauksen tavoitteena on säilyttää ja palauttaa alueen paikoin puoliavoin ja paikoin avoin yleis-ilme sekä samalla turvata perinnebiotooppilajiston menestyminen alueella. Puita ja pensaita ei raivata tasavälein vaan ryhmiin. Pihlaja, tuomi ja muut harvinaisemmat puulajit sekä lahopuut ja vanhat suuret koivut säilytetään. Papinsaarta tiuhasti peittävä korkea pajukko olisi hyvä raivata kokonaan, jotta alueelle syntyisi jälleen avoin niittymäinen ympäristö. Jotta raivatut pajut ja koivut eivät vesoisiksi, on raivausta seuraavana vuonna alueelle järjestettävä laidunnus. Tästä syystä tukevien aitojen pystyttäminen on alueen hoidossa ensimmäinen ja tärkeimpiin kuuluva toimenpide.

Aitaus ja laidunnus

Aitaus ja laidunnus ovat Vetsijoen suiston alueella hoitomuotoina tärkeämpiä kuin raivaus. Lampaat hoitavat osaltaan raivausta syömällä esimerkiksi matalat pajut lehdeettömiksi ja aikaa myöten hengiltä. Lampaiden jäljiltä alueen raivaaminen voi olla merkittävästi vaivattomampaa. Toisaalta lampaita on tärkeä laiduntaa alueella myös raivaustoimenpiteiden jälkeen jotta raivatut pensaat eivät pääse vesomaan.

Aitauksen tarkoituksena on pitää lampaat alueen sisällä ja jakaa alue laidunlohkoihin. Alue jaetaan kolmeen lohkoksi ja lohkoista vain yhtä laidunnetaan kunakin vuonna. Alueen jakaminen lohkoihin on tarpeellista, jotta voidaan varmistaa laidunnuksesta mahdollisesti kärsivän lajiston ja arvokkaan hyönteislajiston säilyminen alueella. Eri lohkoja laidunnetaan eri vuosina lajistolle sopivan laidunkierron mukaisesti. Näin laiduntamattomien lohkojen kasvillisuus ja hyönteislajisto ehtivät elpyä ennen seuraavaa laidunkertaa. Laidunkiertoa voidaan tarvittaessa muuttaa lajiston vaatimusten mukaisesti. Tietä lähinnä olevaa lohkoa 1 voidaan laiduntaa enemmän kuin kahta muuta lohkoa, sillä alueelta ei ole laidunnuksesta mahdollisesti kärsivän harvinaisen lehtolajiston kasvustoja. Myös tällä lohkoilla välivuosiensa pitäminen laidunnuksessa on kuitenkin tarpeellista jotta alueen hyönteislajisto, erityisesti alueella mahdollisesti esiintyvä ruijannokiperhonen, hyötyisivät hoitotoimenpiteistä mahdollisimman paljon. Mikäli lohkojen 2 tai 3 kasvillisuus näyttää tarvitsevan laidunnuksesta alun perin suunniteltua useampia välivuosia, voidaan niiden sijasta laiduntaa lohkoa 1.

Mikäli laidunnus hoidetaan lampailla, voidaan aitamateriaalina käyttää tarkoitusta varten suunniteltua verkkoa. Aidan on tarkoitus olla kiinteä ja sen perustaminen on tehtävä huolella. Lammasverkko on kiinnitettävä aitalolppien sisäpuolelle, jotta lampaat eivät saa sitä kaadettua. Väliaidoissa voidaan tarvittaessa käyttää kahta aitalolppaa, joiden väliin verkko kiinnitetään. Väliaitoja voidaan rakentaa myös esim. sähköistetyistä verkkoaidasta. Lammasaidan on oltava tukeva erityisesti tien varressa ja sen rakentamisessa on otettava huomioon tien talvikunnossapito. Aita on pyrittävä rakentamaan niin korkealle, että normaalit tulvat eivät nouse sen tasolle. Mikäli aita vedetään tulvauomien yli, on nämä pätkät hyvä tehdä siten, että ne voidaan helposti purkaa syksyllä ja koota kesällä. Tämä yksinkertaistaa aidan ylläpitoa. Vetsijokisuun tulvauomat ja Boaresjohka eivät ole pääsääntöisesti niin syviä, että lampaat eivät halutessaan liikkuisi vapaasti niiden yli.

Utsjoella ei tällä hetkellä ole lampaista. Eläimet pitäisikin kuljettaa alueelle joko muualta Lapista tai Norjan puolelta. Lapista kuljetettaessa ongelmana ovat pitkät välimatkat ja Norjan puolelta kuljetettaessa puolestaan rajabyrokratia. Alue on kuitenkin niin arvokas, että sen hoito olisi hyvä saada järjestettyä. Hoito voitaisiin järjestää myös yhdessä Utsjoen muiden arvokkaiden perinnebiotooppien hoidon kanssa niin, että eläimet siirrettäisiin kesän mittaan alueelta toiselle.

Jos tien varren aita päätetään rakentaa kartassa 5 ehdotetun linjan mukaisesti, jää laidunrajaus sisälle muinaisjäännösalue. Alueen hoidosta on tällöin keskusteltava Museoviraston kanssa.

Rakennusten ja rakenteiden korjaus

Alueella sijaitsevat ränsistyneet rakenteet voitaisiin kunnostaa tai rakentaa vastaavanlaisina uudestaan. Rakennukset voisivat toimia esimerkiksi laiduneläinten suojina. Lisäksi niillä on merkitystä kuivan puun koloissa pesivällä harvinaisella pistiäislajistolle.

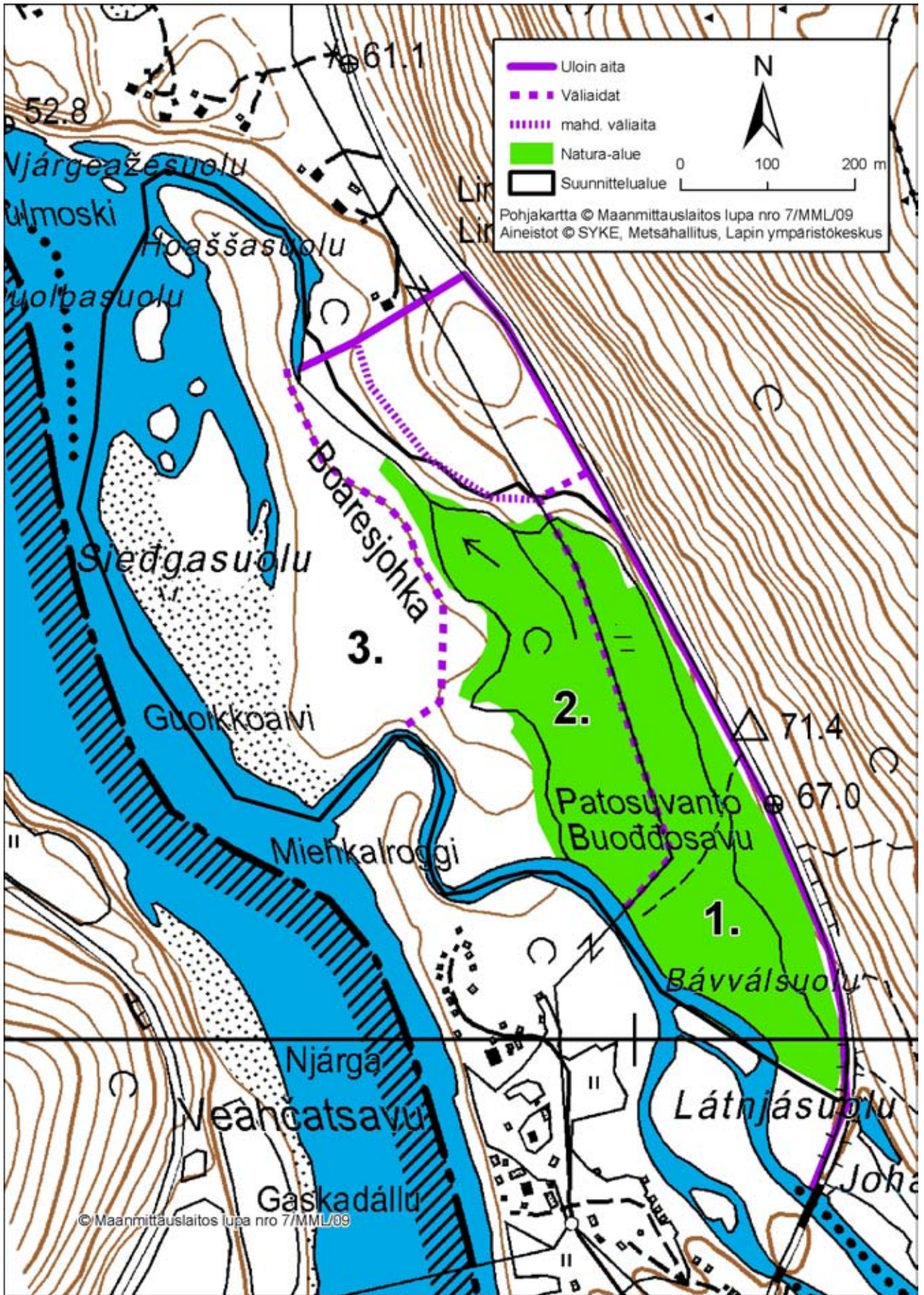
Virkistyskäyttö

Yksityisen suojelualueen maanomistajien (Ollila 2009, Sammallahti 2009) toivomuksena oli, että alueen virkistyskäyttö pysyisi pienimuotoisena. Retkeilyä olisi alueella hyvä ohjata tietyille reiteille jotta maasto kuluisi mahdollisimman vähän ja laiduntaville eläimille aiheutuisi mahdollisimman vähän häiriötä. Aluetta kiertämään voitaisiin perustaa polku, jolla voitaisiin järjestää paikallisten opastamia tutustumiskäyntejä (Sammallahti 2009). Polkua suunniteltaessa on otettava huomioon alueen uhanalainen lajisto, maisemalliset arvot sekä paikalliset olosuhteet niin tulvan kuin kuivan maan aikanakin.

Aikataulu

Perusraivauksessa pääperiaatteena on, että raivauksen jälkeisenä vuonna lampaat päästetään syömään kannoista nouseva vesakko. Hoitotoimenpiteissä voitaisiin alkuun soveltaa esimerkiksi seuraavanlaista aikataulua:

- Vuosi 1: Aitaus, lohkon 1 perusraivaus
- Vuosi 2: Lohkon 1 laidunnus, lohkon 2 perusraivaus
- Vuosi 3: Lohkon 2 laidunnus, lohkon 3 perusraivaus
- Vuosi 4: Lohkon 3 laidunnus, täydennysraivausta
- Vuosi 5: Lohkon 1 laidunnus, täydennysraivausta

Karta 5. Toimenpidekartassa on ehdotettu mahdolliset laidunlohkot numeroituna (1–3) ja ehdotukset aitojen paikoiksi. Aitojen rakentamisessa voidaan käyttää hyväksi jo valmiiksi avoimia linjoja, kuten tienreunusta ja sähkölinjaa. Papinsaassa aidan olisi hyvä kulkea niin korkealla että se ei jäisi normaalien tulvien alle.

Jatkohoidossa korostuvat alueen lajiston erityisvaatimukset. Lohkojen 2 ja 3 laidunnuksessa on pidettävä väli-vuosia, jotta niiden lehtolajisto ehtii toipua laidunnuksen vaikutuksista. Myös lohkon 1 laidunnuksessa on hyvä pitää väli vuosia, jotta sillä kasvavat niittykasvit pääsevät kukkimaan ja tuottamaan siementä. Tämä edesauttaa myös vaarantuneen ruijannokiperhosen viihtymistä alueella. Laiduntamisessa voitaisiin soveltaa lajistollisten tarpeiden mukaan esimerkiksi seuraavanlaisia aikatauluja.

Vaihtoehto A.	Vaihtoehto B.	Vaihtoehto C.
Vuosi 6: Lohko 2	Vuosi 6: Lohko 2	Vuosi 6: Lohko 1
Vuosi 7: Lohko 1	Vuosi 7: Lohko 3	Vuosi 7: Lohko 2
Vuosi 8: Lohko 3	Vuosi 8: Lohko 1	Vuosi 8: Lohko 3
Vuosi 9: Lohko 1	Vuosi 9: Lohko 2	Vuosi 9: Lohko 1
Vuosi 10: Lohko 2	Vuosi 10: Lohko 3	Vuosi 10: Lohko 1

4.3 Rauhoitusmääräykset

Vetsijoen lehdon yksityisen suojelualueen rauhoitusmääräykset mahdollistavat tarvepuun oton, valtion toimesta toteutettavat, ennalta suunnitellut hoitohakkuut ja lampaiden laidunnuksen alueella.

4.4 Kustannusarvio

Kustannusarviossa käytetyt rahasummat on otettu suoraan Valtioneuvoston luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista säätämän asetuksen *liitteestä 2: Hyväksyttäviä kustannuksia erityistuki-hakemuksen kustannuslaskelmaan* (Valtioneuvoston asetus 4.4.2007/366). Näitä summia käytetään maatalouden ympäristötuen perinnebiotooppien hoitoon tarkoitetun erityistuen hehtaarikohtaista tukitasoa määriteltäessä. Mikäli yksityisen suojelualueen maanomistaja tekee työn, olisi kustannusten korvauksessa hyvä soveltaa samaa arviota.

Riippuen siitä kuka työn tekee, on kustannuksiin liitettävä vielä mahdollisia työnantaja-, matka- ja majoitus-kuluja yms. Paikallisten yhdistysten ja maatalouden ympäristötukeen sitoutuneiden viljelijöiden on mahdollista hakea alueelle perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tämä tuki on kustannussidonnainen ja enintään 450 €/hehtaari. Alkuraivauksiin haettava ei-tuotannollisten investointien tuki on tätä suurempi, mutta sitä saadakse on sitouduttava vähintään viisivuotiseen hoitojaksoon.

Raivauksen osalta kustannusarvio perustuu arvioon että perinnebiotooppihehtaarin raivaamiseen kuluu noin neljä henkilötyöviikkoa. Henkilötyöpäivinä tämä on 20 ja henkilötyötunteina 145. Konetyötä (raivaus- ja moottorisaha) tästä olisi 1/3 ja käsityötä (risujen kasaus ja poltto) 2/3. Perämeren saarilla perinnebiotooppihehtaarin raivaamiseen on kulunut 64–305 henkilötyötuntia, keskiarvon ollessa 131 tuntia (Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö 2000). Utsjoella Välimaan kentän hoidossa alkuraivaukseen on kulunut 192 tuntia hehtaaria kohden (Kojola 2009). Vetsijokisuussa raivaaminen on sikäli vaivattomampaa kuin museoviraston omistuksessa olevalla Välimaailla, että risut voidaan polttaa alueen sisällä.

Taulukko 5. Aitaukustannukset. Lammasverkko maksaa pystytyksineen arviolta 3 €/m. Aita 1 on lähinnä tietä, aidat 2 ja 3 ovat väli-aitoja ja 4 mahdollinen lisäaita (ks. kartta 5).

	Pituus, m	Hinta, €
Aita 1	1 385	4 155
Aita 2	584	1 752
Aita 3	518	1 554
Aita 4	298	894
Yhteensä	2 785	8 355
Ilman aita 4	2 487	7 461

Taulukko 6. Eläinten kuljetuksesta aiheutuvat kustannukset riippuvat niiden alkuperästä. Eläinkuljetusautoa käytettäessä korvaus on 200 €/kerta ja siihen lisätään 1–1,5 € kilometrikorvaus (tässä laskettu 1,5 € mukaan). Omaa pakettiautoa tai traktoria käytettäessä korvaus on 120 €/kerta ja kilometrikorvaus 0,54 €. Kulut on laskettu kahteen suuntaan.

Kuljetusväli	Etäisyys	Eläinkuljetusauto	Oma väline
	km	€	€
Utsjoki <-> Vetsikko	14	442	255
Ivalo <-> Vetsikko	170	910	424
Sodankylä <-> Vetsikko	325	1 375	591

Taulukko 7. Eläinten valvonnan lisäkustannus on tarkoitettu hankalasti valvottaville alueille, jollainen myös Vetsijokisuus on. Kustannus on 75 €/ha.

Alue	Pinta-ala ha	Kulut €
Lohko 1	8,2	613,6
Lohko 2	10,3	770,5
Lohko 3	7,5	560,4
Yhteensä	25,9	1 944,5

Taulukko 8. Alkuraivauksen kustannusarvio.

Alue	Pinta-ala ha	Henkilötyöpäivät (7,25 h)	Kustannus €	Yhteensä €
Lohko 1	8,2	164		
Konetyö (19,6 €/h)		55	7 751	
Käsityö (14,8 €/h)		109	11 705	19 455
Lohko 2	10,3	205		
Konetyö		68	9 733	
Käsityö		137	14 699	24 431
Lohko 3	7,5	149		
Konetyö		50	7 078	
Käsityö		100	10 689	17 767
			Yhteensä	61 654

5 Hoidon vaikutukset alueen luontoon

5.1 Riskianalyysi

Taulukko 9. Riskitekijät hoitotoimenpiteiden aikana.

Riskitekijä	Vaikutus	Ehkäiseminen
Laiduneläimiä ei saada	Umpeenkasvu, heinittyminen ja rehevöityminen jatkuvat.	Varmistetaan eläinten saatavuus hyvissä ajoin ennen hoitotoimiin ryhtymistä.
Ylilaidunnus	Perhos- ja kasvilajisto (kotkansiipi, keminängelmä) köyhtyvät, eroosio.	Laidunkierron suunnittelu siten, että eroosiota tai lajistovahinkoja ei pääse syntymään. Herkän lajiston huomioiminen. Eläinten määrän oikea mitoitus.
Alilaidunnus	Perinnebiotooppi jatkaa umpeenkasvua, heinittymistä ei saada kuriin.	Laidunkierto ja eläinten määrän oikea mitoitus.
Rehevöittävä laidunnus	Kasvi- ja perhoslajisto köyhtyy, perinnebiotooppien arvo vähenee.	Eläimiä ei lisäruokita laitumella ollessa. Laidunkierto.
Rehevöittävä raivaus	Lahoavat juuret ja oksat rehevöittävät kasvillisuutta, joka tukahduttaa arvokkaan lajiston.	Raivauksen jälkeinen tehohoito niittämällä tai laiduntamalla.
Liiallinen virkistyskäyttö	Maasto kuluu, laiduneläimet häiriintyvät, harvinaisen lajisto kärsii.	Kulutuksen ohjaus pois herkimmiltä alueilta, pienen mittakaavan opastettu polku.
Lampaat karkaavat	Taloudellinen tappio lampurille, hoitotavoitteet eivät edisty.	Kunnollinen aita.

5.2 Vaikutukset Natura-luontotyyppisiin, direktiivilajeihin ja muihin huomionarvoisiin lajeihin

Vetsijoen suistoalueelle suunnitellut hoitotoimenpiteet eivät todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luontoarvoja, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon, joten luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista vaikutusten arviointia ei tarvita. Suunnitelmassa on pyritty ottamaan huomioon alueen lehtolajiston, kuten kotkansiiven ja keminängelmän vaatimukset. Kaiken kaikkiaan suistoalueen perinnebiotooppi-, maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen voidaan katsoa olevan suurempia kuin mitä alueella olisi latvustoltaan umpeutuneena, tiheäkasvuisena tulvametsänä jollaiseksi se muuttuisi ilman hoitotoimenpiteitä.

Taulukko 10. Hoidon vaikutukset Natura-luontotyyppisiin, direktiivilajeihin ja uhanalaisiin lajeihin.

	Vaikutus ¹	Tarkennus
Laji		
keminängelmä	+/-	Kärsii todennäköisesti laidunnuksesta, mutta hyötyy avoimuuden lisääntymisestä alueella.
ruijanruoholaukka	+/(-)	Hyötyy valon ja avointen matalakasvuisten ympäristöjen lisääntymisestä, mutta saattaa kärsiä laidunnuksesta.
lapinesikko	+	Hyötyy valon ja avointen matalakasvuisten ympäristöjen lisääntymisestä. Pienenä ja matalana ruusukekasvina todennäköisesti hyötyy myös laidunnuksesta.
kotkansiipi	(-)/0	Saattaa kärsiä laidunnuksesta, mutta tästä ei ole tietoa.
ruijannokiperhonen	+/(-)	Hyötyy valon ja avointen matalakasvuisten, lampaannatavaltainen ympäristöjen lisääntymisestä. Saattaa kärsiä mesikasvien vähenemisestä laidunnuksessa kulloinkin olevilla alueilla.
sinirinta	(-)/0	Saattaa kärsiä pensaikoiden vähenemisestä alueella. Vastaavankaltaiset ympäristöt ovat kuitenkin lähiseudulla yleisiä.
Luontotyyppi		
Lehdot	(-)	Hoito perinnebiotooppina voi vähentää joitakin lehtojen ominaispiirteitä. Tätä pyritään ehkäisemään laidunkierron ja hoidon välivuosien avulla.
Rantojen avoimet luontotyypit	+	Hoito laajentaa avointa rantavyöhykettä ja hyödyttää sen lajistoa ja luontotyyppejä
Hakamainen tulvametsä, avoimet niityt	+	Hoito mahdollistaa hakamaisen alueen säilymisen ja palauttaa niittyjen avoimuuden.

¹ + = positiivinen vaikutus
 - = negatiivinen vaikutus
 0 = ei vaikutusta

5.3 Vaikutukset kulttuuriperintökohteisiin

Vetsijoen suistoalue on vanhaa jokisaamelasta kulttuurimaisemaa. Alueen perinnebiotooppien kunnostus lisää alueen kulttuurimaiseman arvoa. Myös alueella jäljellä olevia perinteiseen käyttöön liittyviä rakenteita olisi hyvä korjata ja kunnostaa. Varsinaisia inventoituja esihistoriallisia muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita alueelta ei tunneta. Mikäli alueen laidunten aitaus toteutetaan kartan 5 mukaisesti, jää laidunlohkon 2 sisälle muinaisjäännösalue, jonka hoidosta on keskusteltava museoviraston kanssa.

5.4 Seuranta ja lisäselvitysten tarve

Vetsijoen suistolehdossa on syytä seurata hoidon vaikutuksia erityisesti hoidosta mahdollisesti kärsiviin lajeihin, kuten keminängelmään ja kotkansiipeen. Hoito tulee sopeuttaa sellaiseksi, että näiden lajien säilyminen ei millään tavalla vaarannu. Myös hoidon vaikutuksia ruijanruoholaukan ja lapinesikon kantoihin on syytä seurata. Alueen hyönteis-, erityisesti perhoslajisto olisi syytä selvittää ja seurata hoidon vaikutuksia myös sen näkökulmasta.

Kuva 5. Vetsijokisuun avoimet niittyalueet kasvavat umpeen ilman hoitotoimenpiteitä.

6 Osallistaminen

Vetsijoen lehdon yksityisen suojelualueen maanomistajia on lähestytty suunnitteluvaiheessa kirjeitse ja heille on annettu mahdollisuus vaikuttaa suunnittelun etenemiseen. Yksi maanomistaja (Ollila 2009) on ottanut puhelimitse suunnittelijaan yhteyttä asian tiimoilta ja toisen (Sammallahti 2009) kanssa on käyty keskustelu Utsjoella. Papinsaaren osalta suunnittelija on ollut yhteydessä Utsjoen seurakuntaan. Tässä suunnitelmassa esitetyjä toimenpiteitä voidaan toteuttaa vain maanomistajien suostumuksella.

Kuva 6. Myös avoimia rantoja vaativa uhanalainen lajisto hyötyy pajukon raivauksesta ja laidunnuksesta.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Lokio, J. 1997. Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.

Nahkiaisoja, T. 2006. Asutus ja maankäyttö Inarissa ja Utsjoella 1700-luvun puolivälistä vuoteen 1925. Edita Prima Oy 2006:7.

Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö 2000. Perinnebiotooppien hoito Suomessa. Suomen ympäristö 443. Ympäristöministeriö.

Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. ja Leivo, A. 1994. Perinnemaisemien inventointiohjeet. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja. Vesi- ja ympäristöhallitus. Helsinki.

Valtioneuvoston asetus vuosina 2007–2013 luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista 4.4.2007/366. Liite 2: Hyväksyttäviä kustannuksia erityistukihakemuksen kustannuslaskelmaan. Kohta 7: Sopimus perinnebiotooppien hoidosta sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisestä.

Suulliset lähteet ja sähköpostiviestit

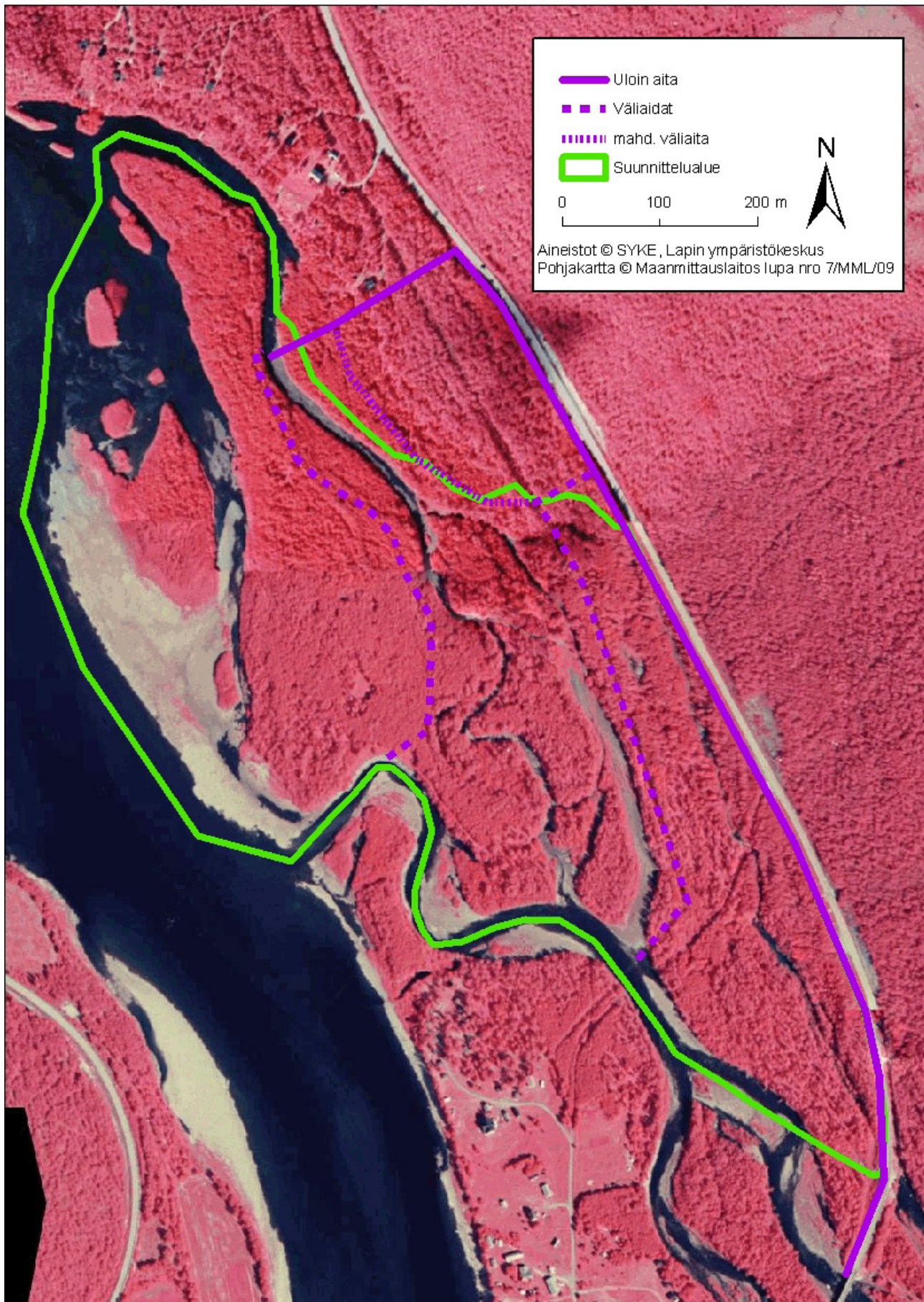
Guttorm, Inga. 23.4.2009, sähköpostiviesti. Pohjoissaamesta suomentanut Liinu Törvi.

Kojola, Taina. 31.3.2009, sähköpostiviesti.

Ollila, Maarit. 31.8.2009 puhelinkeskustelu.

Sammallahti, Pekka. 4.9.2009 keskustelu.

Ilmakuvakartta

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisu 2/2010				
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat, Luonnonsuojeluyksikkö				
Tekijät Mikko Paajanen		Julkaisuaika Marraskuu 2010		
		Julkaisija Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja/toimeksiantaja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
Julkaisun nimi Vetsijokisuun saarten hoitosuunnitelma				
Tiivistelmä Vetsijoen suisto sijaitsee Utsjoella Vetsikon kylän pohjoispuolella. Alueella on useita pieniä tulvauomia ja niiden välissä rehevää kasvuisia saaria. Suistosaaria on aikoinaan käytetty niittoniittyinä, mutta ne ovat käytön loputtua metsittyneet ja pensoittuneet ja avoimia niittytaikkuja on jäljellä vain paikoin. Saarilla on myös pidetty lampaita. Suistossa on myös pienialaisia lehtolaikkuja kotkansiipikasvustoineen. Alueella tavattavaa harvinaista ja uhanalaista lajistoa ovat kotkansiiven lisäksi keminängelmä, ruijanruoholaukka ja lapinesikko. Kuivilla niittytaikuilla saattaa edelleen lennellä harvinainen ruijannokiperhonen. Vetsijokisuun hoidon tavoitteena on säilyttää alueen perinnebiotooppi- ja näin ollen myös kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot. Tämä toteutetaan lehtolajistoa vaarantamatta. Alueen hoito onnistuisi parhaiten esimerkiksi lampaila laiduntaen. Tarkemmat hoitoehdotukset ja kustannusarviot löytyvät kappaleesta 4.4.				
Asiasanat Perinnebiotoopit, luonnonhoito, luonnonsuojelu, luonnon monimuotoisuus, Utsjoki, Vetsijoki, Vetsikko, lehdot.				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF) 978-952-257-175-5	ISSN-L 1799-3865	ISSN (painettu)	ISSN (verkojulkaisu) 1799-3873
Kokonaissivumäärä 25		Kieli Suomi		Hinta (sis. alv 8%)
Julkaisun myynti/jakaja Julkaisu on saatavana vain verkossa: www.ely-keskus.fi/Lappi/julkaisut				
Julkaisun kustantaja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus				
Painopaikka ja -aika				

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Hallituskatu 5 C; PL 8060,
96101 Rovaniemi
puh. 020 636 0010
www.ely-keskus.fi/Lappi

ISSN-L 1799–3865
ISSN 1799-3873 (verkojulkaisu)
ISBN 978-952-257-175-5 (PDF)